

Opioidit

Mitä se on?

Opioidit ovat voimakkaita, kipua poistavia aineita. Osa opioidivalmisteista on oopiumiunikon johdannaisia, osa täysin synteettisiä. [1] Vahvat lääkeopiooidit ovat Suomessa reseptilääkkeitä. [2] Niitä kuitenkin käytetään runsaasti myös ilman lääkärin määräystä. Tällöin on kyse lääkkeiden väärinkäytöstä. Lääkkeiden väärinkäytöstä on kyse myös silloin, kun lääkettä käytetään hoitosuositusta suurempina annoksina. [3] [4]

Buprenorfiini on Suomessa eniten väärinkäytetty opioidi. [5] [6] Lain mukaisessa lääkekäytössä sitä käytetään korvaushoitolääkkeenä. [1] [4] Buprenorfiinia käytetään Suomessa päihdetarkoitukseen laajemmin kuin missään muualla Euroopassa. [1] [5] [6] [7] Muita Suomessa yleisesti väärinkäytettyjä lääkeopioideja ovat esimerkiksi oksikodoni, metadoni, kodeiini ja fentanyl. [1] [7] Laittomasti hankittuja opioideja käytetään joko suun kautta, nuuskaamalla tai suonensisäisesti. Buprenorfiinia käytetään tyypillisesti pistämällä. [1] [8] [9]

Laillinen asema: Opioidivalmisteet on luokiteltu useimmissa tapauksissa sekä lääke- että huumausaineiksi. Niiden käyttö, osto ja hallussapito ilman lääkärin määräystä on laitonta. [10] [11] Korkein oikeus on linjannut, että buprenorfiini ja metadoni ovat erittäin vaarallisia huumausaineita. [12] [13] Opioidien lääkekäyttöä säätelee lääkelaki. [14]

Käytön yleisyys ja ongelmakäyttö: Lääkkeiden väärinkäyttö on Suomessa harvinaisempaa kuin kannabiksen käyttö, mutta selvästi yleisempää kuin amfetamiinin käyttö (2 %). [4] [33] Koko väestöstä noin 5 prosenttia on käyttänyt unilääkkeitä, rauhoittavia lääkkeitä tai kipulääkkeitä ei-lääkinnälliseen tarkoitukseen. Lääkkeiden väärinkäyttö vaikuttaisi olevan yleisintä 25–34-vuotiailla miehillä (13 %). [33]

Opioideilla on kokonaisvaltaisten päihdehaittojen kannalta huomattavan suuri merkitys. [6] Suomessa opioidiriippuvuus on yleisin syy päihdehoitoon hakeutumiselle. [1] Kaikista huumausaineista buprenorfiini aiheuttaa selvästi eniten ongelmia.

[1] [6] [8]

Miten se vaikuttaa?

Opioidit vaikuttavat sitoutumalla aivojen opioidireseptoreihin. [15] [16] Ne toimivat samoin kuin aivoissa luonnollisesti esiintyvät endorfiinit. [17] Vaikutuksen kesto riippuu siitä, mitä opioidivalmistetta käytetään, kuinka paljon ja millä tavoin. Suonensisäisesti käytettynä opioidien vaikutukset alkavat nopeammin ja ovat luonteeltaan voimakkaampia. [18]

Positiivisiksi koetut vaikutukset: Kaikki opioidit poistavat kipua. Ne saavat yleensä myös aikaan euforisia hyvän olon tunteita. [15] [16] [18] Fyysisen kivun lisäksi opioidit lievittävät emotionaalista kärsimystä. [16] [18] Lääkekäytössä opioideja käytetään myös lievittämään yskää, sillä niillä on yskänrefleksin poistava vaikutus. [16] Opioidiriippuvaisilla vieroitusoireiden välttäminen tai lievittäminen voi olla odotetuin vaikutus. [18]

Negatiivisiksi koetut vaikutukset: Opioidien epämiellyttäviin vaikutuksiin voi kuulua ummetusta, pahoinvointia, oksentelua, huimausta ja ihon kutinaa. [9] [16] [18] Opioidit voivat myös heikentää muistia ja keskittymiskykyä. [18]

Keskeiset riskit

Akuutit riskit: Opioideihin liittyy riski hengenvaarallisesta yliannostuksesta. Valmisteet lamaavat keskushermoston toimintaa ja voivat suurilla annoksilla johtaa hengitysteiden lamaantumiseen. [9] [16] Hengityslama on yleisin akuutin opioidimyrkytyksen kuolemaan johtava syy. [16]

Opioidien vaikutuksen alaisena oleva henkilö voi olla välinpitämätön ja tokkurainen. Reaktiokyky heikentyy pienilläkin annoksilla, mikä voi aiheuttaa vaaratilanteita etenkin liikenteessä. [19]

Sekakäytön riskit: Lamaavien aineiden (alkoholi, bentsodiatsepiinit) yhdistäminen opioidien käyttöön on erittäin riskialtista. Nämä aineet tehostavat toistensa vaikutuksia, mikä lisää yliannostuksen riskiä. [20] [27] Lääkeopiooidien

aiheuttamiin kuolemantapauksiin Suomessa on lähes poikkeuksetta liittynyt bentsodiatsepiinien, alkoholin ja buprenorfiinin sekakäyttöä. Kuolema on tyypillisesti tapahtunut henkilön nukkuessa. ^{[1] [6] [20] [28] [29]}

Runsaan käytön riskit: Keskeisin opioidien pitkäaikaishaitoista on voimakkaan riippuvuuden kehittyminen. ^[16] Suomessa opioidien käytöstä seuraa enemmän sairaalakäyntejä kuin mistään muusta laittomasta päihdeestä. Diagnoosi on lähes aina opioidiriippuvuus. ^[20]

Riippuvuus: Opioidit ovat voimakkaasti riippuvuutta aiheuttavia päihde- ja lääkeaineita. Vieroitusoireet ilmaantuvat kuitenkin vasta 1-2 viikkoa jatkuneen käytön jälkeen. ^[16]

Buprenorfiinin vieroitusoireet ovat yleensä lievempiä kuin heroiinin, mutta ne voivat silti olla hyvin kivuliaita. Niihin kuuluu tyypillisesti levottomuutta, ärtyneisyyttä, masentuneisuutta, hikoilua, kyynelähtymistä, pahoinvointia, oksentelua, ripulia ja voimakasta nuhaa. Riippuvaisen voi olla vaikeaa ajatella mitään muuta kuin päihdettä. Vieroitusoireet saavuttavat huippunsa 2-5 päivän päästä käytön lopettamisen jälkeen. ^{[5] [9] [18]}

Toistuvan käytön myötä opioidien vaikutuksille kehittyy toleranssi, minkä seurauksena annoskokoa on kasvatettava. ^{[3] [9] [18] [21]} Toleranssi kuitenkin palautuu ennalleen melko nopeasti, jos käytön lopettaa. ^[18] Tämän vuoksi yliannostukset ovat hyvin tavallisia niiden ihmisten kohdalla, jotka ovat aloittaneet käytön uudelleen tauon jälkeen.

Vaikka opioidit ovat voimakkaasti addiktoivia, kaikille opioidien käyttäjille ei synny riippuvuutta. Riippuvuusriskiä lisäävät muut psykiatriset sairaudet, erityisesti ahdistus- ja käytöshäiriöt, sekä psykososiaalinen stressi. ^[18]

Opioidien, kuten buprenorfiinin, **suonensisäiseen käyttöön** liittyy riski vakavista tartuntataudeista, kuten HIV:stä ja C-hepatiitista. ^{[22] [23]} C-hepatiitti on yleisin pistämiseen liittyvä komplikaatio: ^[22] noin 75 %:lla suonensisäisesti huumeita käyttävillä esiintyy veressä C-hepatiitin vasta-aineita. ^[24] Pistäminen voi aiheuttaa myös paikallisen infektion. On niinkin mahdollista, että pistämisen yhteydessä verenkiertoon pääsee sieni tai bakteeri. ^[25]

Käyttö raskauden aikana: Opioidien on todettu vaikuttavan sikiön aivojen kasvuun ja kehitykseen. Opioideja käyttäneiden äitien lapsen ovat syntyessään pienikokoisempia. 90 % opioideille raskausaikana altistuneista lapsista kärsii vieroitusoireista syntyessään. ^[30]

Miten riskejä voi vähentää?

Lääkkeiksi tarkoitettuja opioidivalmisteita tulee käyttää vain lääkärin määräyksestä ja annetun hoitosuosituksen mukaisesti. Laiton päihdekäyttö on aina riskialtista.

Opioideja ei tule missään nimessä yhdistää muihin loma-aineisiin, kuten alkoholiin tai bentsodiatsepiineihin. Tällöin vaarana on yliannostus ja hengitysteiden lamaantuminen. Yliannostuksen saanut henkilö on toimitettava välittömästi ensiapuun.

Osan käyttöön liittyvistä riskeistä voi välttää sillä, ettei käytä aineita suonensisäisesti. Jos opioideja kuitenkin käyttää pistämällä, on ensiarvoisen tärkeää huolehtia siitä, että käyttää aina vain omia, puhtaita pistovälineitä ja aineiden valmistusastioita. Tämä on paras keino ehkäistä päihdeiden suonensisäiseen käyttöön liittyviä tartuntatautiriskejä. ^[31] Tulehdusriskin kannalta on myös tärkeää käyttää pistämisen yhteydessä filttäreitä ^[32]: esimerkiksi buprenorfiinia ei ole tarkoitettu suonensisäiseen käyttöön. Se sisältää muun muassa maissitärkkelystä ja muita sidosaineita, jotka pistokäytössä lisäävät tulehdusriskiä. ^[26]

Käytetyt neulat ja ruiskut voi vaihtaa puhtaisiin terveysneuvontapisteissä. Terveysneuvontapisteiden yhteystiedot löytyvät osoitteesta vinkki.info.

Opioidien, kuten buprenorfiinin käytön lopettamiseen voi saada apua A-klinikalta. Pitkään jatkuneen käytön lopettamisesta voi seurata vakavia vieroitusoireita, jotka vaativat usein lääkkeellistä vieroitus- tai korvaushoitoa.

link

Lähde verkko-osoite:<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/opioidit>